

REMISSVAR

2023-11-07

Dnr: BO 2023-0185

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se

Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24)

(dnr A2023/00885)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige.

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter samt synpunkter på vissa förslag som bedöms vara särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Övergripande synpunkter

Av utredningens direktiv framgår att konsekvenser för barn ska redovisas, särskilt ur ett barnrättsperspektiv.

Utredningen har framför allt i avsnitt 11.5 om konsekvenser för barn synliggjort artiklar i barnkonventionen som bedöms vara relevanta. Det redogörs där också för positiva konsekvenser för barn som utredningen bedömer blir en följd av förslagen, och som Barnombudsmannen kan instämma i. Barnombudsmannen saknar i betänkandet emellertid utvecklade analyser av konsekvenser för barns rättigheter, med tydliga kopplingar till barnkonventionen. Utredningen har inte på ett tydligt sätt analyserat förslagen utifrån de rättigheter som utredningen själv nämner. Utredningen analyserar inte heller i tillräcklig grad de negativa konsekvenser för barn som förslagen kan innebära.

Barnombudsmannen vill framhålla att det faktum att sådana analyser saknas har försvårat för Barnombudsmannen att ta ställning till utredningens förslag.

I propositionen inför inkorporering av barnkonventionen har regeringen slagit fast att principen om barnets bästa, som kommer till uttryck i artikel 3, är ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser, och att det innebär att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen.¹

I propositionen tydliggörs även att lagstiftaren ska beakta och synliggöra konventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i

¹ Se proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 96.

konventionen.² Att kopplingar görs till artiklar i barnkonventionen är ett viktigt led i implementeringen av konventionen eftersom rättstillämparen i stor utsträckning söker stöd i förarbeten. I propositionen betonas också (med en hänvisning till vad som uttrycks i strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige, proposition 2009/10:232) att det är viktigt att hela lagstiftningskedjan, från utredningsdirektiv till beslut i riksdagen, präglas av ett barnrättsperspektiv. Det är viktigt, anges det, att barnets rättigheter uppmärksammas och fångas upp på ett tidigt stadium i lagstiftningsprocessen i de fall där det kan vara av relevans. Kommittéväsendet har en central funktion när det gäller att föra in kunskap och olika perspektiv i det politiska systemet och att ta fram underlag för regeringens beslut inom olika områden. Om barnets rättigheter beaktas redan på utredningsstadiet och synliggörs i betänkanden, kan det bidra till att fördjupa diskussionen om de framlagda förslagen och ge ett bättre underlag inför det efterföljande lagstiftningsarbetet.³

Det framgår inte heller att utredaren involverat barn i sitt arbete eller inhämtat uppgifter om barns åsikter i de frågor som behandlas. Barnombudsmannen vill påminna om att barns delaktighet i processer och beslut som rör dem många gånger är en förutsättning för att - vilket också är nödvändigt att göra - kunna bedöma vad som är bäst för barnet.⁴

Synpunkter på enskilda förslag

7.5 Ersättning för den som deltar i etableringsprogrammet

Förslaget att den utvidgade målgruppen ska lämnas en lägre etableringsersättning och inte lämnas etableringstillägg medför konsekvenser för barn som finns i familjen.

I betänkandet framförs skäl till varför lägre ekonomiska ersättningsnivåer bör gälla för den utvidgade målgruppen. Barnombudsmannen kan dock se risker ur ett barnrättsperspektiv med att föräldrar i den utvidgade målgruppen beviljas ersättning på lägre nivåer än andra, om det i förlängningen påverkar barns ekonomiska situation på ett negativt sätt. Resonemang kring sådana möjliga risker saknas i betänkandet.

I och med att barn berörs är en analys av konsekvenser för barn och barns rättigheter i enlighet med barnkonventionen nödvändig. En central princip i barnkonventionen är att barnets bästa särskilt ska uppmärksammas vid alla åtgärder som rör barn (artikel 3). Principen ska alltid tillämpas när man fattar ett beslut som rör ett enskilt barn eller grupper av barn. Beslutsfattaren ska motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, det vill säga vad som ansetts vara barnets bästa, vilka kriterier det grundas på och hur barnets intressen vägts mot andra intressen, vare sig det handlar om övergripande policyfall eller enskilda fall.⁵ Andra relevanta rättigheter i barnkonventionen som aktualiseras i samband med förslaget är t.ex. artikel 2 (rätten till icke-diskriminering) och artikel 27 (rätten till viss levnadsstandard). Barnombudsmannen saknar en tydlig analys av på vilket sätt barnets rättigheter enligt barnkonventionen kommer att påverkas av utredningens förslag.

Barnombudsmannen kan utifrån detta inte tillstyrka utredningens förslag.

² Prop. 2017/18:186, s. 74.

³ Prop. 2017/18:186, s. 95.

⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6(b).

⁵ Se prop. 2017/18:186, s. 95 f.

7.6.2 Omklassning av vissa anhöriga till flyktingar i etableringslagen

Tidsgränsen efter vilken det särskilda statliga ansvaret för försörjningen upphör föreslås sänkas från sex år till tre månader respektive, i de fall då anknytningspersonen är ett barn, två år. Enligt förslaget ska då också en lägre etableringsersättning lämnas och etableringstillägg inte lämnas. Förslaget medför konsekvenser för barn i familjen.

I likhet med förslaget i avsnitt 7.5 saknas resonemang kring möjliga risker ur ett barnrättsperspektiv med lägre ersättningsnivåer. De synpunkter och invändningar som förts fram ovan under avsnitt 7.5 gör sig därför gällande även vad gäller detta förslag.

Vad gäller de sänkta tidsgränser som utredningen föreslår (från sex år till tre månader respektive till två år) kan Barnombudsmannen konstatera att det handlar om en avsevärd förändring, som kommer medföra konsekvenser för barn i familjen. Vilka konsekvenserna kan förväntas bli för barns situation och utifrån ett barnrättsperspektiv är dock enligt Barnombudsmannens mening inte tillräckligt analyserat och beskrivet i betänkandet. Barnombudsmannen saknar även vad gäller denna del av förslaget en analys av konsekvenser för barn och barns rättigheter. Som framförts ovan under avsnitt 7.5 innebär artikel 3 i barnkonventionen att beslutsfattaren ska motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, det vill säga vad som ansetts vara barnets bästa, vilka kriterier det grundas på och hur barnets intressen vägts mot andra intressen.

Barnombudsmannen kan utifrån detta inte tillstyrka utredningens förslag.

Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen har även biträdande avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman